

„Spotrebiteľa musíme chrániť aj proti jeho vôli. Aby mal práva ako každý iný.“

M. Servanský,
odbor ochrany spotrebiteľa
Ministerstva hospodárstva

Obsah

Hlavne nepomáhať!
str. 1

Výdavky štátu
str. 2

Ako vážne berie vláda boj proti
kríze?
str. 3

Mierny odvar odvahy
str. 3

10 ekonómov: Štát by nemal
minúť peniaze z 2. piliera
str. 4

Demografický problém
str. 4

Verejné financie v podmienkach
svetovej finančnej krízy
str. 5

INESS vo Washingtone DC
prebral ocenenie za projekt
Cena štátu
str. 5

Cena štátu v novom šate
str. 7

Plytvanie štátu
str. 7

Cena štátu
str. 8

Porovnanie
str. 8

Pro/Anti Market
str. 8

Zaujímavá internetová adresa
str. 9

www.cenastatu.sme.sk

www.INESS.sk

Editorial

Richard Ďurana

Takto pred rokom som editorial vianočného čísla Market Finesse začínal našim veľkým úspechom – INESS vtedy získal za projekt Cena štátu významné európske ocenenie za najlepší internetový projekt trhovo orientovaných think tankov. Som rád, že sa môžem opakovať. Pred mesiacom sme si boli pre ďalšie ocenenie za najlepší inovatívny projekt s prínosom pre šírenie slobody rovnako za Cenu štátu za veľkou mláskou. Výlet to bol zaujímavý, ako sa môžete dočítať v článku *INESS vo Washingtone DC prebral ocenenie za projekt Cena štátu*.

Tu však novinky ohľadom Ceny štátu nekončia. Cena štátu dostala novú vizáž aj funkcie, jej neustále zlepšovanie nám naozaj leží na srdci. Pozrite si článok *Cena štátu v novom šate*.

Jednou zo súčastí portálu je aj Plytvanie štátu, v ktorom dokumentujeme neefektívne príklady nakladania štátu s Vašími peniazmi. Pred pár týždňami sme publikovali ďalšiu správu, a v článku *Plytvanie štátu* sa dočítate, koľko sa premrhalo do septembra tohto roku.

Málokto zapochybuje, že politici sa nesprávajú práve najšetrnejšie, koniec koncov nehospodária so svojimi peniazmi ani s peniazmi svojej rodiny. Preto nezaškodí si na ich každoročné počínanie pri zostavovaní štátneho rozpočtu trochu posvietiť. My sme sa o to pokúsili aj tento rok a spolu s kolegami s Konzervatívneho inštitútu M.R. Štefánika sme začiatkom decembra zorganizovali diskusné fórum na tému *Verejné financie v podmienkach svetovej finančnej krízy*. Viac informácií o podujatí nájdete na strane X.

Súčasná vláda programovo ignoruje odbornú diskusiu s expertmi či už z komerčnej sféry alebo tretieho sektora. Aj preto vznikla iniciatíva 10 eko-

nómov, ktorí vydali spoločné vyhlásenie ohľadom otvárania druhého piliera dôchodkového systému s titulom *Štát by nemal minúť peniaze z 2. piliera*. V tomto vyhlásení sa dočítate, že jedným z hlavných dôvodov zavedenia II. piliera je starnutie obyvateľstva. Teda niečo, čo nie je hrozba, ale fakt, s ktorým sa premiér a ministerka práce a sociálnych vecí nie a nie vyrovnáť. Viac o starnutí obyvateľstva píšeme aj v článku *Demografický problém*.

Finančná kríza je téma, ktorej sme sa venovali aj v predchádzajúcich číslach, a určite tak skoro zo stránok nielen Market Finesse ale ani našich či svetových médií, a čo je horšie ani z našich životov, nezmizne. Aj slovenská vláda zareagovala, podobne ako iné európske vlády, balíčkom opatrení, ktorým chce proti kríze bojovať. O tom, či sa jej to schválenými 27 opatreniami môže podariť, a či vôbec ide o opatrenia na boj s krízou, sa dočítate v článkoch *Hlavne nepomáhať!* a *Ako vážne berie vláda boj proti kríze?*

S balíčkom opatrení prišla, aj keď trochu oneskorene aj česká vláda. Je tento balík opatrení efektívnejší a konkrétnejší ako náš? Čítajte v článku *Mierny odvar odvahy*.

Kríza – nekríza, idú Vianoce. Našťastie sú aj udalosti, ktoré s finančnými trhmi nesúvisia. Teda aspoň pokiaľ neberieme do úvahy materiálnu stránku a výšku kopca darčiekov pod stromčekom. Pre väčšinu z nás je však dôležitejší ako darčeky fakt, že môžeme Vianoce tráviť s ľuďmi, na ktorých nám záleží, a preto Vám všetkým prajem pokojné láskou naplnené Vianočné sviatky a pevný prvý krok do Nového roka.

Richard Ďurana

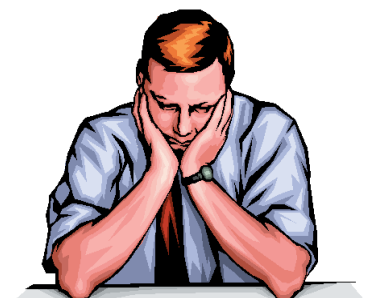
Hlavne nepomáhať!

Radovan Ďurana

Kto si aspoň zbežne preletel čerstvý balíček 27 opatrení, ktorými by vláda chcela bojovať s dôsledkami globálnej finančnej krízy, ťažko sa ubránil otázke: Ako tieto opatrenia súvisia s krízou?

Nebude to asi žiadna novota, keď napíšeme, že balíček je kompilátom schválených alebo dlhodobu plánovaných opatrení vlády. Až na drobné výnimky sú to väčšinou návrhy, ktoré už buď boli vládou podporované (rekreačné poukazy, zvýšenie energetickej efektívnosti), alebo doteraz z nepochopiteľných dôvodov schválené neboli (napríklad efektívnejšie čerpanie eurofondov). Ako je pre súčasnú vládu typické, pozitíva tohto dokumentu spočívajú v tom,

čo dokument neobsahuje. Vláda neschválila (zatiaľ) selektívnu podporu vybraných odvetví, alebo napríklad tiež nenavrhuje označiť prepúšťanie zamestnancov za trestný čin.

Signály prichádzajú

Samotnému dokumentu, napriek evidentnej snahe, aby aspoň jeho názor pôsobil akčne, akoby nepredchádzala úvaha o tom, ako sa kríza Slovenského hospodárstva dotkne, čo to vlastne kríza znamená, a ako možno efektívne reagovať na jej dôsledky.

Americká, ale rovnako aj európska ekonomika sa dostali do fázy, keď sa musia začať liečiť z neefektívnych investícií. Nejde o zlyhanie trhu, ani o koniec kapitalizmu. Práve naopak, dostávame sa do obdobia, keď trhové mechanizmy rozhodnú o tom, ktoré investičné projekty majú skutočnú pridanú hodnotu, a ktoré vznikli len vďaka ľahko dostupným peniazom za minimálne úroky. Liečebná kúra však neznamená relaxačný pobyt v kúpeľoch, ako sa o to usilujú rôzne vlády sveta. Je jasné, že žiadne „kúpele“ tieto problémy nevyriešia, akurát na čas zjemnia symptómy. Odstránenie dnešných problémov nebude bez „bolesti“, pričom tú bolesť pocítia najmä podniky a zamestnanci, ktorých produkcia si nenájde dostatok zákazníkov.

Dnes ešte nikto nevie, ktoré podniky to budú. Vzhľadom na exportnú orientáciu slovenského priemyslu je viac než isté, že sa to dotkne aj nás. Ak si Američania prestanú kupovať Touaregov, dostanú sa Bratislavčania, ktorí ich vyrábajú, do problémov. A rovnako každý podnik z dodávateľskej siete, závislý od značky, ktorej poklesne odbyť. Signály už prichádzajú – niektoré podniky na Spiši alebo Kysuciach prepúšťajú práve z týchto príčin.

Jediné opatrenie

Možnosti vlády reagovať na túto situáciu sú obmedzené. Prepúšťajúcim podnikom nedokáže zohnať lukratívne kšefty. Vo fáze, keď sa rozhoduje o tom, ktoré podniky a pracovné miesta zaniknú, môže vláda v záujme udržania zamestnanosti pozitívne zakročiť jedine formou znižovania nákladov práce. To znamená tých nákladov, ktoré sama vynucuje povinným odvodovým a daňovým zaťaže-

ním. Ak by to zníženie nemalo byť plošné, tak minimálne zníženie odvodov nízkopríjmových skupín by splnilo svoju funkciu. Zníženie nákladov na mzdy čo i len o 10 percent môže znamenať napríklad pre montážne podniky s nízkou pridanou hodnotou povestnú slamku, ktorej sa v ťažkých časoch môžu chytiť – umožní im znížiť cenu produkcie, a udržať sa tak nad vodou.

Ako sa to nemá robiť

Táto jednoduchá úvaha však zostavovaniu balíčka nepredchádzala. Namiesto toho sa na prvom mieste dočítame o efektívnejšom čerpaní eurofondov. Eurofondov, z ktorých tretina ide do pôdohospodárstva, časť na výstavbu železníc a čističiek, čosi na vzdelávanie a informatizáciu verejnej správy. Eurofondy majú na hospodárstvo – možno s výnimkou stavebníctva – malý vplyv. Zrýchlenie ich čerpania sa nedá chápať ako opatrenie proti kríze, ale ako náprava zle nastaveného systému, ktorým vláda doteraz trápila žiadateľov o podporu.

Ďalšie opatrenie, ktorým je výstavba diaľnic za každú cenu, sa nám za pár rokov vráti ako bumerang, podobne ako sa stalo za Mečiarsových čias. Je síce pravda, že tieto obrovské projekty udržia vysokú zamestnanosť, zabúda sa však na to, čo nie je vidieť: Stavebný sektor nielen pohltí pracovnú silu a udrží vysoké ceny materiálov, ale tiež vyčerpá dostupné zdroje bánk, ktoré budú chýbať v iných sektoroch ekonomiky. Pritom je jasné, že stavbe s finančnou účasťou štátu sa požičiava ľahšie ako novému projektu s neistou budúcnosťou. Vláda preto tvrdohlavou podporou výstavby diaľnic vytvára umelú konkurenciu ostatným sektorom ekonomiky.

Niektoré ďalšie navrhované opatrenia sú akoby z manuálu „Ako sa to nemá robiť“. Vláda chce podporovať malých a stredných podnikateľov lacnejšími pôžičkami. Nemá súčasná kríza náhodou korene v lacných úveroch? Vo verejnom obstarávaní by mali byť preferovaní domáci podnikatelia. Toto je upratovanie v ekonomike? Buduje sa konkurencieschopnosť podporou podnikateľov, ktorí dodávajú služby za drahšie? O puku soch efektívnejšie prevádzkovať aktívnu politiku trhu práce hádam ani nemá zmysel

písať. Rovnako o regulácii cien energií, ktorá nemôže skončiť inak, než že sa skôr či neskôr tvrdo zrazí s realitou a bude nasledovať prudký cenový rast na trhovú úroveň.

Teraz sa ukáže...

Niektoré pracovné miesta proste musia zaniknúť, aby mohol byť uvoľnený kapitál použitý na tvorbu nových miest, ktorých produkcia bude na trhu žiadaná. Opatrenia typu zvýšenej účasti ministerstva hospodárstva na veľtrhoch jednoducho nové miesta nevytvoria. Vláda musí akceptovať fakt, že pracovné miesta vytvárajú len súkromné podniky.

Možnosti vlády, pokiaľ ide o udržanie pracovných miest, sú obmedzené. Vo fáze tvorby nových pracovných miest má však oveľa viac možností. Zamestnanosť však netreba stimulovať rozsiahlymi dotáciami, investičnými stimulmi a donekonečna sa opakujúcimi rekvalifikačnými kurzami. Treba len rozviazať ruky zamestnávateľom. V balíčku však nie je jediný konkrétny návrh na odstraňovanie regulácií, na zjednodušenie tvorby nových pracovných miest, na spružnenie trhu práce či zjednodušenie prepúšťania, ktoré by urýchlilo prehadzovanie kociek ekonomiky do nového stavu, zodpovedajúceho meniacim sa podmienkam.

Namiesto toho sa materiál, obsahujúci „opatrenia“ vlády proti dôsledkom krízy, končí konštatovaním, že práve odvody a dane vláda znižovať rozhodne nebude. Nižšie daňové príjmy by totiž pri zachovaní deficitu vyžadovali šetrenie vo výdavkoch verejnej správy. A práve konkrétne návrhy na upratovanie v neefektívnych výdavkoch mali byť na prvom mieste navrhovaného balíčka. Vláda robí opak – v jednom z chystaných opatrení navrhuje prehodnotiť deficit verejnej správy do budúcnosti, čo znamená ich zvýšenie.

Maximálne úsilie na prekonanie negatívnych následkov súčasnej krízy požaduje vláda od všetkých, len nie od seba. Až teraz sa ukáže, kto ako rozumie hospodárstvu, a kto má skutočné zásluhy na jeho raste či stagnácii a tvorbe pracovných miest.

.týždeň, 47/2008, 17.11. 2008

Výdavky štátu

TASR (Tlačová agentúra Slovenskej Republiky - Slovakia)

Suma: 60 mil. Sk v roku 2007

Počet zamestnancov: 165

Popis: Základnou úlohou TASR je získavať, spracúvať, uchovávať a poskytovať všestranné informácie o udalostiach v SR a zahraničí tak, aby plnili požiadavky objektivitu, dôveryhodnosti a rýchleho prístupu v súlade so zákonom č. 81/1966 Zb. o periodickej tlači a o ostatných hromadných informačných

prostriedkoch.

V čom je problém? Činnosť TASR viac ako z polovice dotuje Ministerstvo kultúry SR. Protimonopolný úrad už trikrát rozhodol o udelení pokuty Ministerstvu kultúry za poskytovanie dotácie TASR, čo vedie k deformácii trhu s informáciami. Podľa Protimonopolného úradu skreslilo ministerstvo hospodársku súťaž tým, že pri poskytovaní dotácií zo štátneho rozpočtu umožnilo štátnej tlačovej agentúre používanie verejných zdrojov aj na činnosti, ktoré poskytuje konkurencia,

teda napríklad slovné, obrazové či zvukové spravodajstvo. Krajské sudy udelenie pokút opätovne zamietli, avšak nerozporovali porušovanie obchodnej súťaže, ale fakt, či došlo k porušeniu zákona o TASR. V čase nových technológií, ktoré umožňujú prakticky bezplatne publikovať akýkoľvek textový, hudobný či obrazový záznam, stráca z daní platená inštitúcia, zameraná na poskytovanie informácií a za existencie súkromnej konkurencie, význam.

Zdroj: Záverečná správa TASR 2007

Ako vážne berie vláda boj proti kríze?

Tomáš Skukalík

6.11.2008 schválila vláda Slovenskej republiky prevažne všeobecne formulovaný balík 27 opatrení proti svetovej finančnej kríze, a hoci podľa vyjadrenia premiéra Fica „sú náklady súvisiace s navrhovanými opatreniami pokryté“, ukazuje sa, že skutočnosť je iná.

Jedným z kľúčových opatrení malo byť skrátenie lehoty na vracanie preplatkov DPH podnikateľom z aktuálnych 120 alebo 60 dní na 30 dní. Finančná kríza sa vyznačuje problémami s likviditou, banky obmedzili dostupnosť úverov a zároveň zvýšili úrokové sadzby, tento negatívny jav by navrhované skrátenie mohlo čiastočne kompenzovať, podniky by získali finančné zdroje a znížili náklady na cudzí kapitál, čo by pre ne predstavovalo výraznú pomoc.

Preto je zarážajúce, že uvedené jednoznačne žiaduce a vhodné opatrenie nemusí byť po kritike ministerstva financií aplikované, konečné rozhodnutie sa prijme až na rokovaní vlády, no je pravdepodobné, že premiér

bude so svojím ministrom súhlasiť. Počiatok v kritike argumentuje problémami s daňovou kontrolou, jednorázovosťou pomoci a najmä nadmerným zaťažením štátneho rozpočtu spôsobeným znížením príjmov.

No tieto argumenty neobstoja. Dôsledky neschopnosti štátneho aparátu zabezpečiť efektívnu daňovú kontrolu do 30 dní predsa nemôžu byť prenášané na podnikateľské subjekty, platcov DPH. Opatrenie má systé-

movú povahu, veď okrem okamžitej finančnej pomoci bude znamenať aj zrýchlenie obehu peňazí v podniku. Výpadok príjmov je ľahko možné nahradiť úsporami vo výdavkoch, nebude sa tým zvyšovať už aj tak vysoký deficit štátneho rozpočtu.

A práve nutnosť zníženia výdavkov vláda tvrdošíjne odmieta. Neuvedomuje si, že v trhovej ekonomike je jedným zo subjektov trhu aj štát, čomu by malo nasvedčovať aj jeho správanie a rozhodovanie. Je tak nepochopiteľné, že v období rastúcich vonkajších hrozieb štát zvyšuje svoje výdavky o 11,8 % pri päťpercentnej inflácii. Ak chce skutočne minimalizovať dopady krízy na Slovenskú republiku, ktoré sa v plnej miere prejavia až v budúcom roku, zníženie výdavkov a zavedenie 30 dňovej lehoty na vrátenie preplatkov DPH sú potrebné kroky.

Autor je spolupracovník INESS

Mierny odvar odvahy

Radovan Ďurana

Porovnávanie protikrizových balíčkov je v česko-slovenských podmienkach v podstate zbytočným cvičením. Po prvé, ide o iniciatívu vlád s minimálnou mierou záväznosti. Až budúci rok ukáže, ktoré slovenské opatrenia skutočne vojdú do praxe, aplikovanie českých návrhov je zase podmienené ukazovateľmi hospodárskeho rastu.

Po druhé, balíčky sú logicky podfarbené politickými podmienkami v oboch krajinách. Na východnej strane stojí na pevných nohách ľavicový politik, ktorý nechce škrtiť vo verejných výdavkoch, na západnej strane sedí pravcový premiér na trasúcej sa stoličke, ktorý musí ponúknuť len mierny odvar potrebnej medicíny.

I napriek tomu zamyslenie sa nad rozdielmi pomôže lepšie porozumieť odlišnostiam v hospodárskej politike oboch vlád.

Slovenský balíček mohol byť pokojne prezentovaný pred rokom, alebo o dva roky neskôr. S krízou má pramálo spoločného. Je charakteristický tým, že pomoc podnikateľskej sfére bude selektívne organizovaná vládou zriadenými inštitúciami a v malom rozsahu. Do úvahy neprichádzajú žiadne plošné úľavy z daňového zaťaženia. Vláda nepovažuje úlohu podnikov v ekonomike za kľúčovú, pomôcť tvorbe pracovných miest nechce znížením svojich nákladov, ale napríklad lepším čerpaním eurofondov. Český balíček obsahuje návrhy na znižovanie daní aj odvodov, čiže reálne a plošné zvýšenie finančných zdrojov podnikateľov. Znížiť chce aj zaťaženie hrubej

mzdy zamestnancov, čo by malo podporiť domácu spotrebu. Z pohľadu celej ekonomiky ide síce o malý objem zdrojov, ale v rozpočte je vláda ochotná vzdať sa príjmov predstavujúcich viac ako 2 percentá rozpočtu (viac ako 30 mld. Kč). Na druhej strane však spolu s rozpočtom včera prijala prvé opatrenie balíčka, a tým je zvýšenie miezd štátnych zamestnancov o 2,7 mld. Kč. Spolu s očakávaným zvýšením dôchodkov zvyšuje celkové výdavky, čo pri obetovaných príjmoch nutne skončí rastúcim deficitom.

Keďže balíčky prezentované premiérmi sú výrazne ovplyvnené potrebou získať politické body, záchrannou brzdou pre ekonomiku by mohli byť aktívni strážcovia štátnej pokladnice a prosperity ekonomiky. Porovnanie pôsobenia ministrov financií a ich vplyvu na balíček opatrení Slovákov tešiť veľmi nemôže. Kým Počiatok šetrí vlastnými názormi ako vodou na púšti a so zvesenou hlavou pritakáva premiérovému balíčku, český minister Kalousek v parlamente vystupoval proti zvyšovaniu platov štátnych zamestnancov. Kalousek otvorene preferuje znižovanie daní pred selektívnou dotačnou podporou, vyberať chce opatrenia v závislosti od vývoja ukazovateľov a už dnes uvažuje o možných úsporách v bežných výdavkoch rozpočtu, ktoré by mohli znížiť tlak na rast deficitu. Úloha hlavného kuchára v ekonomickej sfére je v týchto krajinách rozdielna a rozdielny bude zrejme aj efekt prijatých opatrení. V každom prípade však ani jedna vláda nenašla dostatočnú odvahu siahnuť na vlastné výdavky v takom rozsahu, aby mohla ekonomike poskytnúť efektívne finančné stimuly. Také, ktoré nezvýšia zadlženie budúcich generácií a umožnia jej hľadať vlastnú cestu smerom k obnoveniu hospodárskeho rastu.

Hospodárske noviny, 12.12. 2008

Vyhlásenie desiatich ekonómov k ohrozeniu druhého piliera

Vytvorenie druhého piliera dôchodkového zabezpečenia malo rozložiť zdroje financovania budúcich dôchodkov medzi domáci trh práce a svetové finančné trhy a tým aj zvýšiť šance Slovenska na úspešné vyrovnanie sa so starnutím obyvateľstva. Mala sa tak dlhodobo posilniť bezpečnosť dôchodkového systému. Nepodložené a často klamlivé zneisťovanie ľudí v druhom pilieri zo strany vlády tieto ciele významne ohrozuje. Dôsledkom vládnej kampane nebude žiaduca zvý-

šená ochrana budúcich dôchodkov ale minutie prostriedkov určených na ich výplatu. **Odporúčame preto poslancom NR SR, aby zmenili vládny návrh štátneho rozpočtu tak, že v ňom nebudú počítat z príjmami získanými z úspor ľudí, ktorí sa rozhodnú vystúpiť z druhého piliera.**

Fungovanie penzijného systému a najmä jeho udržateľnosť v nasledujúcich desaťročiach považujeme za významný problém. Jeho riešenie však nevidíme v deštrukcii druhého

piliera, ale v reforme prvého piliera. Vzhľadom na demografický vývoj sú totiž vážne ohrozené dôchodky najmä z prvého piliera.

V Bratislave, 11. novembra 2008

Ďurana Radovan, Golias Peter, Jurzyca Eugen, Chren Martin, Mihál Jozef, Oravec Ján, Pažitný Peter, Sulík Richard, Švejna Ivan, Tvaroška Vladimír

Demografický problém

Radovan Ďurana

Tajomný šéfredaktor ľavicového týždenníka Slovo Jakub Topol, dnes píšuci anonymne s označením „autor pracuje na úrade vlády“, znovu bije na poplach tvrdením, že dôchodkové zabezpečenie formou kapitalizačného piliera nedokáže eliminovať vplyvy demografickej krízy.

Pre čitateľov, ktorých téma príliš nezaujíma, zámerne uvediem svoj názor hneď na začiatku. Starnutie populácie a znižovanie jej počtu nedokáže kapitalizačný pilier „vyliečiť“ na 100%. Avšak kým v prípade kapitalizačného piliera nemáme v tomto istotu, a teda čelíme takému riziku s istou pravdepodobnosťou, to, že dnešný prvý pilier nie je udržateľný vieme (nie myslíme si) s úplnou istotou. A preto môžeme byť radi, že aspoň nejaký II. pilier máme, hoci rozhodne nie bez múch.

päť k zdôvodneniu, prečo medzi kapitalizačný pilier a reagovanie na negatívny demografický vývoj nemôžeme dať znamienko rovná sa. Stručne a jasne, za dôchodkovými jednotkami, ktoré sporitelia vlastnia, sú reálne cenné papiere. Aby sporiteľ mohol dostávať hotovosť ako dôchodkovú dávku, na konci sporenia musí niekomu tieto cenné papiere predať. Topol uvažuje, odkazujúc sa na bývalého člena reformného tímu Martina Thomaya, že keď klesne počet obyvateľov, nebude dostatok kupcov, čo by od neho odkúpili jeho cenné papiere a preto ich cena klesne a s nimi aj dôchodok, ktorý od DSS sporiteľ dostane.

Toto tvrdenie by bolo iste bezchybné, keby sme žili na opustenom ostrove, naša ekonomika by bola založená na zbieraní bobúľ a naše úspory by mali formu košov, do ktorých sa tieto bobule hádzu. Je jasné, že na staré kolená, keď by sme chceli koše vymeniť za stabilný prísun bobúľ, by ich cena klesla s počtom záujemcov o tieto koše. Lenže my na opustenom ostrove nežijeme. Aktíva DSSiek obsahujú cenné papiere z ekonomík celého sveta. Príspevky sporiteľov sú v konečnom dôsledku použité na nákup časti ekonomiky. Každý sporiteľ sa tak stáva vlastníkom mikropodielu hospodárstva, a ak dané hospo-

dárstvo rastie, rastie aj hodnota jeho úspor. Pritom cenné papiere, ktoré na účet sporiteľov nakupujú DSSky, nebudú na konci obdobia sporenia predávané len Slovákovi, ale v podstate celému svetu. Platí, že slovenský kapitalizačný systém nie je priamo závislý na počte Slovákov. To je jeho zásadná výhoda v porovnaní s prvým pilierom. DSSky, motivované tvorbou zisku a zhodnocovaním úspor, hľadajú výhodné investičné príležitosti po celom svete na základe stanovených pravidiel. To, že Slovensko čaká demografická kríza, neznamená, že kríza s rovnakými následkami postihne celý svet.

Znamenal by však pokles počtu obyvateľov na celom svete automaticky ohrozenie výšky úspor? Nie. Takáto úvaha by bola len potvrdením omylu, že ľudská spolupráca je hra s nulovým súčtom. Že v skutočnosti ľudia nebohatnú, ale si len prerozdeľujú existujúce bohatstvo. Tento mýtus pekne vyvracia príklad mobilných operátorov. Mobilné telefonovanie je úplne nová služba, ktorú pred 15 rokmi nemal nikto v spotrebnom koši. Rast bohatstva ale obyčajným ľuďom umožnil túto spotrebu zaradiť do koša bez toho, aby inu vyhodili. A akcie podniku, poskytujúceho tieto služby, priniesli novú investičnú príležitosť. Nezávisle na demografickom vývoji. Aj pri klesajúcom počte obyvateľov budú vznikať nové služby, a staré budú zvyšovať svoju kvalitu. Efektívnejšia alokácia zdrojov, inovácie a podnikavý duch človeka sú zdrojmi rastu bohatstva, ktoré nie je obmedzené počtom obyvateľov.

Ani tieto skutočnosti však nezaručujú so 100% istotou, že kapitalizačný pilier bude zlatým tetaťom sporiteľov. Aj on trpí nepredvídateľnosťou „podnikavého“ ducha politika, nedokáže eliminovať riziká prípadnej vojny, či vážnych hospodárskych kríz. Avšak vždy treba tieto riziká porovnávať s istotami, ktoré máme v prvom pilieri. A v jeho prípade na prvé miesto rozhodne nemôžeme dať švajčiarsky dôchodok, ale predlžovanie odchodu do dôchodku, znižovanie miery zásluhovosti a spomalenie valorizácie. Je to preto, lebo za 40 rokov bude na jedného človeka staršieho

ako 62 rokov pripadať jeden pracujúci (pri predpoklade 70% zamestnanosti). Dnes je ten pomer zhruba jeden ku trom. Predstava, že na Slovensku zaznamenáme taký rast priemernej mzdy, že pracujúci o 40 rokov bude schopný živiť nielen seba, ale aj svoju rodinu a jedného (cudzieho) dôchodcu, nie je reálna. A to nielen ekonomicky, ale aj pragmaticky. Napríklad preto, že trojnásobný počet dôchodcov bude vyžadovať podstatne vyššie dane, ako platíme dnes, na úhradu ich zdravotného poistenia.

Na rozdiel od kapitalizačného piliera, za ktorým stojí skutočný, existujúci majetok, priebežný pilier nekumuluje žiadne trvalé hodnoty. Sociálna poisťovňa v skutočnosti funguje ako jednoduchý bežný bankový účet, na ktorý ráno prídu odvody z miezd zamestnancov a večer odídu dôchodkové dávky. Nedochádza k žiadnym úsporám, to čo sa jeden deň vytvorí, to sa aj minie. V noci ostávajú na tomto účte len prebytky vyplývajúce buď z rozdielného načasovania výplaty dávok, alebo z nesprávneho nastavenia pomeru výdavkov a príjmov jednotlivých druhov poistení. Príjmy tohto účtu sú pritom závislé výhradne na mzdách vyplácaných na Slovensku. Priebežný systém preto nedokáže priamo profitovať z hospodárskeho rastu v zahraničí. Pričom tak výška odvodov ako aj výška dôchodkových dávok nie je garantovaná ničím iným, ako politickou vôľou momentálnej vládnej garnitúry.

Poukazovať na riziká druhého piliera neznamená, že by mal byť zrušený alebo obmedzovaný. Zároveň zavedenie II. piliera neznamená, že sporitelia majú „vystarané“, a na iné formy zabezpečenia nemusia myslieť. Jakuba Topola je treba pochváliť, lebo vo svojej argumentácii neoperuje „plnými bruchami“ správcov fondov a lyžiarskymi dovolenkami. Diskusia o dôchodkoch môže obsahovať aj argumenty, nielen šermovanie emóciami. Na druhej strane by mohol autor svoje či prebraté názory a závery poctivejšie prehnať sítom ekonomickej reality.

Aktuálne.sk, 4.11. 2008

Diskusné fórum: Verejné financie v podmienkach svetovej finančnej krízy

INESS usporiadal spolu s Konzervatívnym inštitútom dňa 2.12.2008 diskusné fórum určené pre odbornú aj širokú verejnosť s názvom „Verejné financie v podmienkach svetovej finančnej krízy“.

Na podujatí, ktoré sa uskutočnilo za účasti viac než 100 návštevníkov v Zichyho paláci v Bratislave, so svojimi prednáškami vystúpili:

Ing. Zdenko Krajčír, riaditeľ Inštitútu finančnej politiky, Ministerstvo financií Slovenskej republiky

Riziká príjmovej stránky rozpočtu verejnej správy pre rok 2009

Ing. Peter Gonda, Ph.D., ekonóm Konzervatívneho inštitútu M.R. Štefánika

Rozpočet a deformácie verejných financií. Kde hľadať úspory vo verejných výdavkoch?

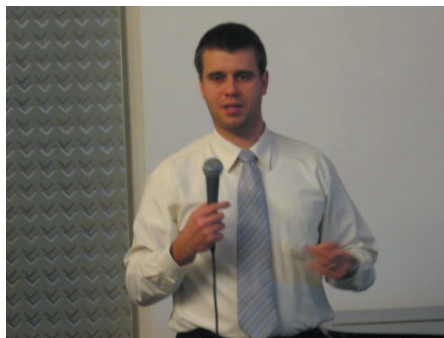
Ing. Ján Tóth, predseda Klubu ekonomických analytikov a hlavný ekonóm ING Bank Slovensko

Analýza rozpočtu – prognózovaný rast HDP, porovnanie výdavkových politík v jednotlivých oblastiach a riziká do budúcnosti

Mgr. Radovan Ďurana, analytik INESS

Prezentácia zistení z projektov Cena štátu, Plytvanie štátu

Videozáznamy z diskusného fóra, rovnako ako aj powerpointové prezentácie panelistov, nájdete na našej internetovej stránke www.iness.sk

Zdenko Krajčír

Peter Gonda

Ján Tóth

Radovan Ďurana

Diskusiu moderoval Róbert Žitňanský

Návštevníci diskusného fóra

INESS vo Washingtone DC prebral ocenenie za projekt Cena štátu

Richard Ďurana

Ako sme Vás už informovali v predchádzajúcom čísle, INESS získal významné svetové ocenenie projektu Cena štátu za prínos pri šírení slobody. Preberanie tohto ocenenia ale nebolo jediným dôvodom, prečo Richard Ďurana a Juraj Karpiš z INESS cestovali v polovici novembra za veľkú mláku.

V Spojených štátoch amerických sme strávili 6 dní vyplnených účasťami na konferenciách a spoločenských udalostiach, navštevou najväčšieho protrhového ekonomického think-tanku na svete a nadväzovaním kontaktov pre budúce spolupráce.

Prvý deň po prilete sme navštívili najväčší protrhový think tank na svete CATO Institute,

renomovaný inštitút s mnohými výstupmi a vplyvom na reálnu politiku s viac ako 120 zamestnancami.

Tu sme sa okrem iných stretli s Jagadeeshom Gokhaleom, expertom CATO Institute pre monetárne otázky, autorom množstva kníh a bývalým ekonomickým radcom FEDu (Americkéj centrálnej banky), s ktorým sme diskutovali o rôznych pohľadoch na finančnú krízu, na vývoj na finančných trhoch, či jej príčinách a možných dôsledkoch.

Svoj čas nám venoval aj Mike Cannon, expert CATO Institute pre zdravotníctvo, s ktorým sme diskutovali nielen o budúcnosti zdravotníckeho systému v Spojených štá-

toch amerických, ale aj o hľadani optimálneho nastavenia systému zdravotníctva, nástrahách zo strany politikov i záujmových skupín, ako aj o legitimitate a opodstatnenosti zisku v zdravotníctve.

Juraj Karpiš a Jagadeesh Gokhale

Juraj Karpiš a Mike Cannom

Celú návštevu nám pomohol zorganizovať Marian L. Tupy, expert Cato Institute na strednú a východnú Európu a na Afriku, ktorého pôvod siaha na Slovensko. Preberali sme spolu ekonomické a politické dianie na Slovensku ako aj v regióne strednej Európy a diskutovali o predpokladaných dopadoch finančnej krízy ako aj o tom, ako sa ku kríze stavajú krajiny po celom svete.

Juraj Karpiš, Marian L. Tupy a Richard Ďurana

Samotnému odovzdávaniu cien predchádzal slávnostný Templeton Freedom Dinner organizovaný Atlas Economic Research Foundation, na ktorom boli prítomní nielen zástupcovia think-tankov z celého sveta, ale aj početní podporovatelia protihovných myšlienok zo Spojených štátov a významní rečníci (za všetkých spomeňme prezidenta Atlas Economic Research Foundation Alexa Chafuena, či za oceánom známeho komentátora Michaela Reagana, syna bývalého prezidenta Ronalda Reagana, autora knihy *The Common Sense of An Uncommon Man: The Wit, Wisdom & Eternal Optimism of Ronald Reagan*).

V nasledujúcich dňoch sa konali dve konferencie, The Templeton Freedom Awards Conference a The Lessons from Poor, z ktorých najmä tá prvá bola pre INESS významná. Riaditeľ INESS Richard Ďurana prebral z rúk viceprezidentky Atlas Economic Research Foundation Dr. Jo Kwong ocenenie The 2008 Templeton Freedom Award za projekt Cena štátu a jeho prínos pri šírení slobody v kategórii Innovatove Media a následne projekt predstavil účastníkom konferencie v krátkej prezentácii. Neskôr tiež natočil video pre Atlas.tv, v ktorom predstavil INESS a jeho misiu ako aj naše najvýznamnejšie projekty.

Richard Ďurana preberá cenu od Jo Kwong

Richard Ďurana predstavuje projekt Cena štátu účastníkom konferencie

Všetci ocenení

Nasledovala ďalšia konferencia, The Les-

sons from Poor (The Power of Entrepreneurship), na ktorej predstavili možné riešenia problémov chudoby a množstvo príkladov týchto riešení z celého sveta mnohí významní rečníci, medzi inými napríklad bývalý bolívijský prezident Jorge Quiroga, William Ratliff z Hoover Institution, či významný ekonóm William Easterly.

Zvyšok pobytu sme strávili s Glennom Cripeom a Mary Lou Gutscher z The Language of Liberty Institute, ktorí aktívne pôsobili v lektorskej funkcii na našom letnom The Liberty English Campe a ktorých si budete mať možnosť na kemp vypočuť aj v budúcom roku, už v treťom pokračovaní tohto inšpiratívneho podujatia, na ktorom sa každý rok zúčastňujú záujemcovia z mnohých krajín nielen Európy.

Juraj Karpiš, Mary Lou Gutscher a Glenn Cripe

Na pracovnej ceste sme sa okrem menovaných mali možnosť porozprávať aj s ďalšími zaujímavými ľuďmi z tretieho sektora či akademickej a podnikateľskej obce nielen spoza oceánu, ale aj z Európy. Zo Spojených štátov sme sa vrátili plní dojemov, nových inšpirácií a prisľubov na ďalšie spolupráce. Tešíme sa.

Cestu Richarda Ďurana a Juraja Karpiša do Washingtonu D.C. finančne podporili Atlas Economic Research Foundation a Nadácia na podporu občianskej spoločnosti v strednej a východnej Európe CEE Trust.

Projekt Cena štátu podporuje Nadácia na podporu občianskej spoločnosti v strednej a východnej Európe CEE Trust.

Trust for Civil Society
in Central and Eastern Europe

Cena štátu v novom šate

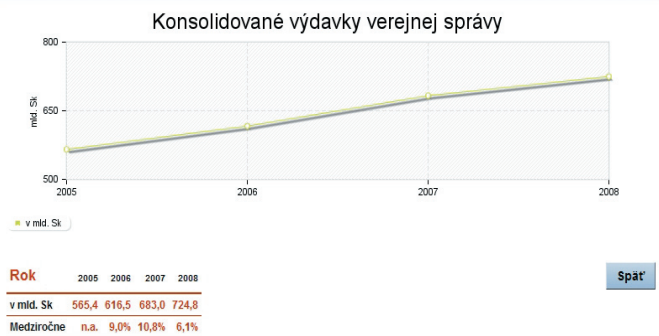
Začiatkom decembra sme spustili vylepšenú verziu nášho portálu Cena štátu (www.cenastatu.sk). Okrem možnosti prepínať medzi zobrazovaním v eurách a korunách pribudli aj popisy jednotlivých tabuliek, ale najmä možnosť vygrafovania vývoja každej položky verejných financií v čase. Stránku sa snažíme stále vylepšovať, preto vítame všetky vaše námety a poznámky.

Nový vzhľad stránky Cena štátu

Veľmi jednoducho sa dá napríklad zistiť, ako to vyzerá s odhodlaním vlády šetriť:

Kofko štát minie?

Plytvanie štátu

INESS spustil v októbri 2007 projekt Plytvanie štátu s cieľom zamerať pozornosť verejnosti na množstvo prípadov neefektívneho nakladania s verejnými zdrojmi. V máji 2008 bola publikovaná prvá hodnotiaca správa, v ktorej sme prezentovali zaznamenané prípady za obdobie október 2007 – marec 2008. Po polroku INESS prichádza s aktualizovanou databázou ku koncu septembra 2008, pričom je doplnený už aj celý rok 2007.

Plytvanie verejnými zdrojmi medializované v roku 2007 dosiahlo celkovú hodnotu 15 796 mil. Sk. V období od januára do septembra 2008 boli medializované prípady plytvania s verejnými financiami v súhrnej výške 3 412 mil. Sk.

Monitorované sú správy hlavných slovenských denníkov a časopisov. Úlohou projektu je evidovať prípady, v ktorých médiá dokumentujú neefektívne nakladanie s verejnými zdrojmi zo strany predstaviteľov verejnej správy. Do databázy sú zaradené aj plytvania, ktoré sa udiali v minulosti, no dohru mali v tomto období, pričom určujúci je dátum zverejnenia prípadu v médiách. V rámci projektu sa INESS snaží o vyčíslenie hodnoty plytvania pri každom individuálnom prípade, no pre nedostatok informácií to nie je vždy možné. Hlavným cieľom projektu však nie je absolútne presné vyčíslenie plytvania, ale zaznamenanie a zdokumentovanie všetkých prípadov pochybných a neefektívnych aktivít verejnej správy, ktoré sa objavili v médiách.

Plytvanie štátu je v podobe databázy prístupné stránke www.plytvanie.sk alebo na portáli <http://www.CENASTATU.SK>.

Január - september 2008

Za obdobie január až september 2008 INE-

SS v kategórii **Plytvanie**, ktorá obsahuje nákupy predražených či nepotrebných tovarov alebo služieb, zaevidoval prípady v celkovej hodnote **542 mil. Sk.**

Názorným príkladom **Plytvania**, o ktorom médiá priniesli správu v tomto období, je stavba športovej haly vo Zvolene. Jej výstavba sa začala ešte v roku 2001 i napriek tomu, že samospráva nemala dostatok zabezpečených zdrojov. Stavba stále nie je dokončená, a čistá strata na preinvestovaných prostriedkoch štátu a samosprávy dosiahla podľa médií 100 mil. Sk.

V kategórii **Klientelizmus**, kde sú evidované prípady nákupov služieb a tovarov z verejných prostriedkov bez snahy o dosiahnutie najnižšej ceny a kde existuje podozrenie z klientelizmu, INESS za 9 mesiacov roku 2008 zaevidoval záznamy v celkovej sume **2 324 mil. Sk.**

Zaujímavým príkladom z kategórie **Klientelizmus** je monopol na dodávku poznávacích značiek na autá, pričom Ministerstvo vnútra nevie zdokumentovať proces výberu tohto dodávateľa. Za obdobie rokov 2004 až 2007 pritom ministerstvo odberateľovi za značky zaplatilo až 740 miliónov korún. Ďalším príkladom je obstarávanie Národnej diaľničnej spoločnosti, ktorá z titulu časovej tiesne, spôsobenej záväzkom vlády o budovaní diaľnic do roku 2010, kontrahovala 423 mil. Sk metódou bez verejnej súťaže.

Aj **vďaka práci novinárov**, poukazujúcich na predovšetkým neefektívne obstarávanie a manipuláciu so štátnym majetkom, sa za obdobie január až september 2008 **podarilo predísť plytvaniu a klientelizmu v celkovej sume 3 888 mil. Sk.**

Príkladom je zadržanie výplaty prémie riadi-

teľovi Sociálnej poisťovne vo výške 788 tis. Sk. Dôvodom pre ich vyplatenie mala byť spokojnosť s kvalitou práce riaditeľa, ministerka však po medializácii prípadu nakoniec návrh na odmenu nepredložila. Riaditeľ, ktorý mal dostať odmenu za kvalitnú prácu bol len o 4 mesiace neskôr odvolaný.

V kategórii **Súdne spory**, kde je evidované plytvanie pozostávajúce z nákladov súdnych sporov súvisiacich so zlyhaním predstaviteľov štátu, sme do septembra 2008 zaevidovali prípady v celkovej hodnote **546 mil. Sk.**

Rok 2007

Za rok 2007 INESS v kategórii **Plytvanie** zaevidoval záznamy v celkovej sume **15 406 mil. Sk.** Dominujú prípady, ktoré majú korene v neefektívnom hospodárení verejnej správy v 90-tych rokoch. Ide najmä o pohľadávky štátu, ktoré vyplynuli z neefektívnych investícií v spoločnostiach ako je napr. Calex Zlaté Moravce, či pohľadávky štátu voči zamestnávateľom, ktorým zle nastavené pravidlá umožnili zneužiť dotácie na tvorbu pracovných miest. V kategórii **Klientelizmus** sú za rok 2007 záznamy v hodnote **69 mil. Sk.** Aj **vďaka práci novinárov**, poukazujúcich na neefektívne obstarávanie a zlé nakladanie so štátnym majetkom, sa podarilo predísť plytvaniu a klientelizmu v celkovej sume **1 628 mil. Sk.** V kategórii **Súdne spory** INESS za rok 2007 zaevidovali prípady celkovo za **322 mil. Sk.**

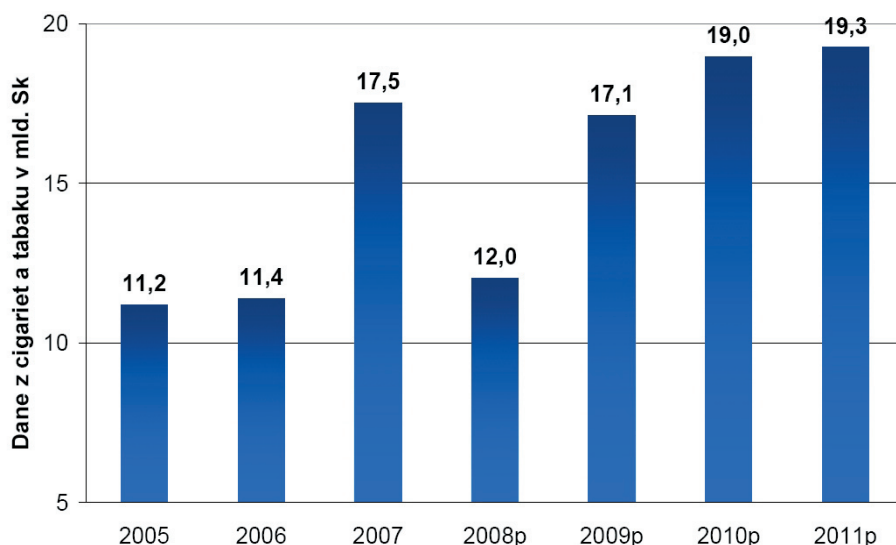
Richard Ďurana, riaditeľ INESS
Tlačová správa zo dňa 3.12. 2008

Cena štátu

Fajčiari naši drahí

O výnosnosti fajčenia pre štát nemôže byť pochyb. Obzvlášť súčasné tempo dobiehania vysokých sadzieb stanovených EÚ zvyšuje príjmy štátu z týchto spotrebných daní slušnou rýchlosťou. Za 5 rokov sa tieto príjmy takmer zdvojnásobili. Ak pripočítame k očakávaným výnosom v roku 2009 ešte aj DPH na úrovni zhruba 4 mld. Sk (pri priemernej cene za krabičku 60 Sk), tak fajčiari prispievajú do štátnej pokladnice sumou vyššou než sme v roku 2008 vynaložili napríklad na financovanie základného školstva. Pokles v roku 2008 je spôsobený predzásobením, ktoré sa na spotrebných daniach premietlo už v roku 2007.

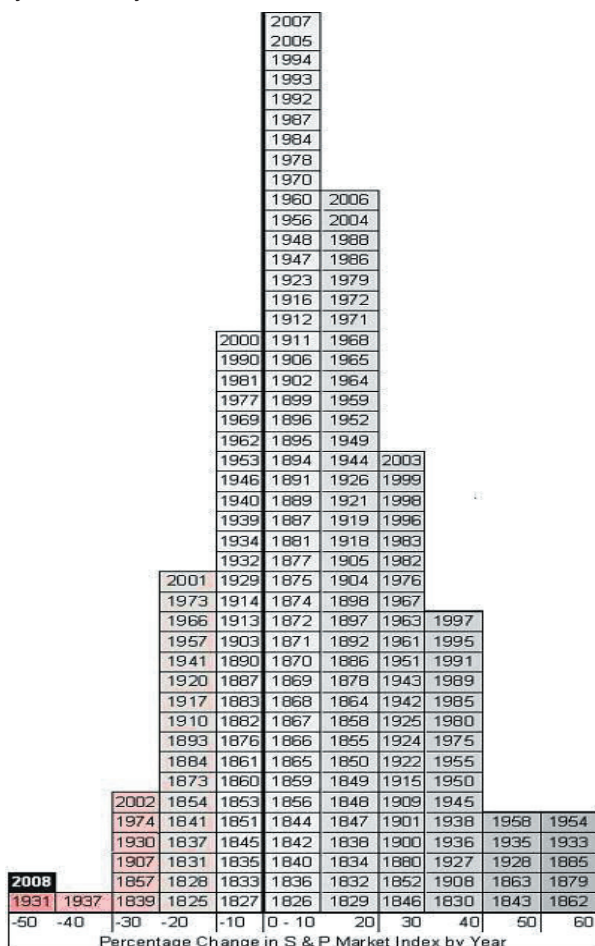
www.cenastatu.sme.sk

Porovnanie

Ako veľmi bol rok 2008 zlý z historického hľadiska? Naozaj veľmi zlý.

Tehličky v tomto histograme znázorňujú rozdelenie jedno-ročných výnosov amerického kapitálového trhu (index S&P) v percentách za každý rok od roku 1825. Aktuálny, tohtoročný výnos do dnešného dňa je na chvoste úplne vľavo, čo znamená, že z historického hľadiska máme za sebou naozaj výnimočne zlý rok.

Pro/Anti Market

PRO MARKET

Po Iráne už aj Singapur

Prielom v boji s nedostatkom orgánov sa podaril v Singapure. Podľa najnovších správ bude Singapur po Iráne ďalšou krajinou kde bude legitímne vyplácať kompenzácie za darovanie obličky.

„Singapur povolí vyplácanie kompenzácií za obličky a vajíčka. Návrh vlády bol schválený Radou pre bioetiku pričom relevantné zákony majú byť schválené začiatkom budúceho roka.“

....Podľa BMJ sa spomínala suma 10 000 amerických dolárov. Podľa Straits Times minister zdravotníctva Khaw Boon Wan spomínal „minimálne päťcifernú sumu, možno až šesťcifernú“ ako primeranú kompenzáciu. Táto suma by mala obsahovať aj iné výdavky ako sú doprava a nutné zdravotné výdavky ako kompenzáciu za stratený príjem. Zároveň by mali byť donorovi pokryté zvýšené výdavky na pooperačnú zdravotnú starostlivosť a zvýšené sadzby zdravotného poistného ako následok straty obličky.“

ANTI MARKET

Odborníci na správnych miestach

„Podľa vyhlásenia FEDu (Americká centrálna banka) New Yorkská pobočka FEDu zamestnala bývalého hlavného risk manažéra Bear Stearns, Michaela Alixa aby radil pri bankovom dohľade.“

....

Alix pôsobil v rokoch 2006 až 2008 ako vedúci risk manažmentu, a v rokoch 1996 až 2006 ako vedúci globálneho oddelenia úverového risk manažmentu v investičnej banke Bear Stearns, ktorá skolabovala v marci 2008 a ktorá sa stala symbolom globálnej úverovej krízy.“

Nie, to nie je vtip.

Poslanci by museli šetriť dvakrát toľko, aby našetrili za Jánošíka

Poslanci, ministri, prezident a vedúci štátnych úradov sa nebudú tešiť z vyšších miezd. Poslanci v parlamente schválili návrh zákona, podľa ktorého si vyššie mzdy v čase krízy odpustia.

Odhladnuc od toho, že väčšine zamestnancov verejnej správy sa mzdy zvyšovať budú, treba zasadiť úspory, ktoré týmto vzniknú, do rámca verejných financií. Hoci dôjde k úspore 12 mil. Sk, tieto peniaze sa stratia v mori štátnych výdavkov ako voda v suchej zemi. Úspora vo výdavkoch je síce zaujímavé gesto (aj keď s istou dávkou populizmu), ale jeho význam v momente vyprchá, ak ho porovnáme s niektorými výdavkami, ktoré uše-

tréné nebudú.

Napríklad vojenský folklórny súbor Jánošík by mal v tomto roku dostať dotáciu 21,5 mil. Sk z rozpočtu Ministerstva obrany. Len pre informáciu, vojenský folklórny súbor vystupuje hlavne na vojenských podujatiach, od Bratislavy až po Golanské výšiny.

Keynesov odpad stále živý

„Ak by ministerstvo financií naplnilo staré fľaše bankovkami, uložilo ich vo vhodnej hĺbke do opustených uhoľných baní, zasypalo ich až po vrch mestským odpadom a následne nechalo súkromné spoločnosti v súlade s osvedčenými princípmi slobodného trhu tieto bankovky znova vykopať (právo kopať, by spoločnosti samozrejme získali v tendri na nájomné zmluvy na územie s pochovanými bankovkami), nemusela by existovať žiadna nezamestnanosť a s pomocou nepriamych efektov by pravdepodobne došlo k podstatnému zvýšeniu reálneho príjmu a množstva kapitálu v spoločnosti.“

napísal v The General Theory of Employment, Interest and Money v roku 1936 John Maynard Keynes.

Bohužiaľ, tieto podivné predstavy o tvorbe bohatstva v spoločnosti sú dnes stále živé a na ich základe idú Američania opäť za obrovské objemy verejných zdrojov stavať diaľnice a mosty, modernizovať nemocnice a školy. U nás sa touto teóriou ospravedlňujú z hľadiska efektivity neospravedlňiteľné verejné projekty ako napríklad plánovaná širokorozchodná trať.

Najdrahší náš hrad?

Rekonštrukcia bratislavského hradu, ďalších budov a plôch okolo neho nás bude stáť minimálne 3,8 mld. Sk. Na nové podzemné garáže (za 373 mil. Sk), upravené exteriérové plochy (236 mil. Sk) či obnovu zimnej jazdiarne (200 mil. Sk) sa zložíme priemerne na jedného obyvateľa sumou 700 Sk.

Nie je práve obdobie spomaľovania hospodárskeho rastu časom na skromnosť? Skúmal niekto, či podzemné garáže, alebo zimná jazdiareň pritiahnú dostatočný počet nových turistov do Bratislavy, ktorí by svojimi útratami uhradili tieto náklady?

Detaily tejto megalomanskej rekonštrukcie nájdete na stránkach vlády, ktorá nedávno

tento rozpočet schválila.

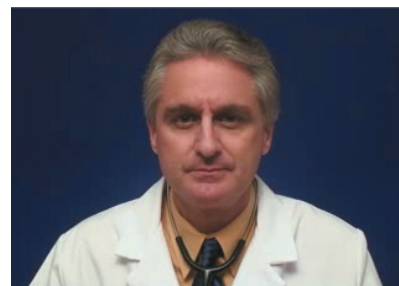
Slovo minimálne v prvom odseku používame v tejto súvislosti preto, že pravdepodobnosť predrazenia rekonštrukcie sa blíži k istote. Napríklad cena rekonštrukcie Filharmónie Reduta sa dnes navýšila zo 712 mil. Sk na 1 139 mil. Sk.

Zaujímavá internetová adresa

Virtuálny doktor vám kladie otázky pričom na základe vašich odpovedí a až 3 000 systémom rozoznávaných symptómov vám pomôže určiť diagnózu alebo vás pošle za špecialistom. A to všetko zadarmo a z pohodlia vášho domova. Musíte však vedieť po anglicky.

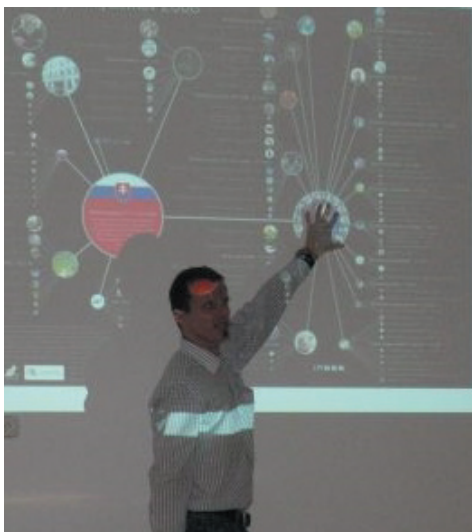
<http://www.freemd.com/>

Cena štátu na stredných a vysokých školách

INESS v rámci vzdelávacieho projektu Cena štátu začal s prednáškami pre učiteľov a pre študentov, cieľom ktorých je objasniť fungovanie verejných financií, finančný vzťah občan - štát, ako aj ukázať, ako sa dá pri výučbe využiť internetový portál Cena štátu (www.cenastatu.sk) a učebné pomôcky, ktoré sme pre učiteľov pripravili.

Týmto sa zároveň obraciame na učiteľov, ktorí majú záujem používať Cenu štátu ako pomôcku pri výučbe o verejných financiách: prosím, kontaktuje nás na telefónnom čísle 02 - 5441 0945 alebo elektronicky na adrese: iness@iness.sk, my prideme za Vami na Vašu školu a v cca hodinovej prezentácii vzdelávací projekt Cena štátu Vaším učiteľom detailne predstavíme.

Sledujte denne aktualizované komentáre na našej stránke **www.iness.sk**

INESS je nezávislá nezisková organizácia, ktorá uskutočňuje svoje aktivity vo veľkej miere vďaka podpore darcov. Ak sympatizujete s aktivitami INESS a radi by ste finančne prispeli k ich uskutočňovaniu, môžete tak urobiť bankovým prevodom na účet INESS: 266 475 2087 / 1100 (Tatrabanka, a. s., Hodžovo námestie 3, 811 06 Bratislava). Do správy pre prijímateľa uveďte „Dar“.

Každému darcovi by sme radi zasielali informácie o našich aktivitách a o využití darovaných prostriedkov. Preto Vás prosíme, aby ste nám Váš príspevok oznámili na adrese iness@iness.sk

Srdečne Vám ďakujeme.